

Høringssvar fra FAU Hauknes

-Fremtidens oppvekststruktur i Rana kommune

Overordnet ønsker FAU Hauknes at politikerne i Rana griper muligheten til å bygge et attraktivt Rana der demokratiet og bolysten er i hovedsetet. Prioriter investering i fremtidens voksne, og fremtidens arbeidskraft. Det å legge ned skolene i bygd og bydel er feil strategi for å skape bolyst. Slik FAU Hauknes ser det, skapes det ikke bolyst slik kommunen driftes nå. Vedvarende uro rundt skolestruktur skaper utrygghet og lite framtidstro. Rana er en kommune med gode forutsetninger for vekst og trivsel i både by og bygd, men skolene er selve fundamentet for at folk skal trives og bo der de bor. Frykt for nedlegging og flytting av skoler og skolekretser skaper usikkerhet og reduserer viljen til å etablere seg og investere i lokalmiljøet. I tillegg bygger det opp under politikerforakt og mistillit til systemet når valgløfter fratres litt for ofte. FAU Hauknes frykter for irreversible endringer forslagene som foreligger, hvor det tas en uakseptabel risiko som ikke er til barnas beste og framtidens Rana.

Det foreløpige regnskapet for Rana kommune for 2025 viser at kommunen har et overskudd på 140 millioner kroner. Dette er over 40 millioner kroner *mer* enn budsjettet i årets budsjett. Strukturendringene er for å spare 20 millioner. Endringer som potensielt vil gi merkostnader på transport, bygg, vei, sosialbudsjett, tap i bolyst m.m. Etter at storflyplassen på 600 millioner er betalt, har kommunen fortsatt en likviditet på 1.2 milliarder. Rana kommune skal ha det dobbelte av hva KS anbefaler, for Rana kommune skal være best i klassen til å spare. FAU Hauknes stiller seg derfor undrende til at endringene haster, og om vi vet tilstrekkelig om potensielle ringvirkninger av endringene som foreligger.

Rekruttering, sykehussaken og bolyst er noe som kanskje taler mer til de investeringshungrige. FAU Hauknes ønsker derfor å være en tydelig stemme for lærere, elever og foreldre i Rana, og våger å stille krav til kvaliteten i Ranaskolene. Et av grunnskolens hovedmandat er å utjevne sosialt skapte forskjeller. I de fleste av forslagene som foreligger, vil et flertall av forslagene gjøre et stort inngripende i barn og unges hverdag og livskvalitet. Beparelser som på sikt vil kunne øke kostnader på sosialbudsjett, og skape det FAU Hauknes mener er unødvendige sosiale forskjeller i Rana kommune. FAU Hauknes mener at skoletilbudet i Rana skal være likt, og med rammer som gir de beste forutsetningene for å

hindre utenforskap. Det å styrke skolene i Rana er den viktigste forbyggende strategien for uhelse blant barn og unge.

Rana kommune er Norges fjerde største kommune i landareal, og må ha skoler deretter. Vi kan derfor ikke sidestilles med andre kommuner i den nasjonale skolestrukturdebatten. Rana kommune har i dag ingen barneskoler under 100 elever, i sammenligning til Lofoten/Vågan hvor det er småskalaskoler som foreslås nedlagt. Administrasjonen i Norges fjerde største landkommune tenker nå å skyse barneskoleelever store avstander. Ifølge utregninger gjort av lokalskoler vil disse elevene få over 48 ekstra skoledager i året hvis strukturendringen vettas. Pendling de skal starte med allerede fra 1.klasse.

FAU Hauknes ønsker at kommunen skal prioritere gode skoletilbud og nærmiljø.

Forutsetningene for dette er:

1. Nok lærerdekning. Rana ligger allerede under lærernormen. Et "lærerminimum" som allerede er diskutert om kan fjernes i Rana kommune. Unicef sin kommuneanalyse for 2024 viser at Rana kommune bruker 15%, altså 38 284,80 kroner mindre per barnehagebarn enn landsgjennomsnittet og 28%, det vil si 54 920,- kroner mindre enn landsgjennomsnittet per barn i grunnskolealder. Om man legger til grunn SSB sine tall for antall barn i kommunen i 2024 (1 428 barn 0-5 år og 2878 barn 6-15 år) utgjør dette et mindreforbruk på barn og unge sammenlignet med landsgjennomsnittet med svimlende 212 730 454,40 kroner. I tillegg bruker kommunen mye mindre på helsetjenester til barn, barnevern og kulturtilbud til barn enn landsgjennomsnittet.

2. Nok ressurser til å drive praktisk og variert undervisning. Ca 95% av skolebudsjettet på skolene i Rana går til lønn i dag. Skolene i Rana ble lovet bedre rammer etter sammenslåingen av ungdomsskolene i Rana, og at diskusjonen rundt strukturendring skulle endelig bero. Dette skulle være en langsiktig plan, som skulle utløse flere ressurser og forhindre flere nedleggelser. Rektorer i Rana opplever aldri å ha hatt mindre midler, og strever med å få gjennomført lovpålagte oppgaver i henhold til regelverk.

3. Mestring gir mer trivsel, og dette får elever gjennom tilpasning. Den muligheten har ikke pedagogene med dagens rammer.

4. Jobbe forebyggende med trivsel. Ungdata viser økende mobbetall, mistrivsel og skulking blant elever. Det er en beskyttende faktor å kjenne sine medelever. En sammenslåing blant små barn vil kunne øke engstelse og terskel for å ta til orde på vegne av en medelev ved uheldige hendelser.

5. Hindre utenforskap. Det er et økende elevtall som har 2 i sentrale fag. Utdanningsforskning viser at hvis du har gjennomsnittskaraktøren 2 i 10.klasse, vil gi en 20% sjanse for at du fullfører yrkesfag innen fire år. SBSS viser at ungdom mellom 16-25 fra Nordland som verken har fullført eller deltar i videregående opplæring er 18%. Av disse 18% er 7,9 % ikke i jobb.

Utenforskap koster, og det blir mindre skatteinntekter i kommunekassen.

7. Økende tid på bussen overlater barn i ulike aldre til seg selv og andre. Dette vil skape sårbare situasjoner som potensielt vil gi økt skolevegring og mobbing. Situasjoner som er overlatt til en bussjåfør å håndtere. Kommuner er forpliktet gjennom Opplæringsloven til å gi elevene, blant annet en trygg skolevei/skyss, både fysisk og psykisk. Forslagene vil derfor medføre økte utgifter, da det vil kreve eventuelt vakthold i de tilfellene der trygg skoleskyss ikke er oppfylt. Forskningsartikkelen av Sallis (2016:212-226) viser at busstransport kan redusere tid til fritidsaktiviteter, som vil påvirke deres psykososiale helse, som igjen vil kunne påvirke deres evne til å konsentrere og prestere godt på skolen. I forslagene som foreligger vil over 100 barn få 25% mindre tid til å delta på fritidsaktiviteter enn andre barn i kommunen på grunn av økt pendlervei på ca 1,5t pr. dag.

8. Sikre et variert fritidstilbud. Legges skoler ned eller sammenslåes vil dette gå ut over idrettslag og lokalmiljø. Handlingsplanen for rus og kriminalforebygging i Rana kommunen viser allerede en økende statistikk, særlig innen rusbruk i Rana. Årsakene er sammensatte, men tilhørighet er en viktig faktor. Opplever ikke elever mestring på skolen av ulike grunner, vil aktiviteter og tilbud på fritiden være av stor betydning.

9. Erfaringer fra lærere på allerede store skoler i Rana, viser at mye av fleksibiliteten er borte. Aktiviteter og tilpasninger som tidligere ble gjort, gjøres ikke lengre. Dette på grunn av økt tidsbruk knyttet til organisering og gjennomføring med store elevmasser. Fleksibiliteten i det timeplantekniske og delingstimer eksisterer i praksis ikke. Sammenslåingen har også krevd økte miljøarbeiderressurser som kunne vært brukt på opplæring. Stordrift koster, og stordrift er også en mulighet for å skjule lærermangel. Klassene blir bare større og større. Eksempelvis har Rana Ungdomsskole i dag med sine 24 klasser på avd. Moheia kun en naturfagssal. Sammenslåing av skoler vil gjøre det mindre fleksibilitet ved en befolkningsvekst, da skolen allerede er fulle. Høringen baserer beregningene i forslagene på 25 elever per trinn, uavhengig om det er 1.klasse eller 10.klasse. Utredningene baserer seg ikke på landsgjennomsnittet med 17 elever i 1.klasse og 22. elever i 10.klasse

Elevtallet på skolen har mye å si for det kollektive ansvaret lærerne har for alle elevene. Når læreren ikke kan fornavnet på et flertall av elevene, blir det vanskeligere å følge opp uheldige episoder og dermed får ting ofte pågå lengre.

FAU Hauknes ønsker derfor at det gjennomføres en evaluering av sammenslåing av ungdomsskolene. Disse endringene skulle gjøre at kommunen unngikk ytterligere nedskjæringer i skolesektoren i mange tiår fremover. Det at disse endringene ikke skal ettergå er et hån både ovenfor lærere, elever og den generelle befolkningen i Rana. Den allmenne befolkningen er kanskje ikke klar over vedtaket som ble fattet i kommunestyret om å ikke evaluere etableringen av Rana Ungdomsskole. Denne strukturendringen gjør også at vi ikke kan sammenlignes med andre kommuner ihht. strukturendring, da Rana Kommune ligger tiår foran andre kommuner i Norge, som først nå rammes av skolenedleggelser. Det sies at summene kommunen sparte på sammenslåingen i 2018 er minimale, og sammenslåingen har medført økt hærverk og økt bruk av miljøarbeiderressurser. FAU Hauknes ønsker derfor å stille krav til langsiktig og god strategi, og en større vilje til å gjøre en grundig og god prosess til barnas beste i den foreslåtte strukturendringen. Vet politikerne nok om ringvirkningene av

valgene som foreligger, for å ikke bli en bidragsyter til økte sosiale forskjeller og utenforskap i Rana kommune.

FAU Hauknes mener Rana kommune har et demokratisk problem. Det har i over ett år blitt bedt om innsyn i tabeller og grafer i skolesaken, men spørsmål om konkretisering av tall for å kunne forstå hva som ligger bak prioriteringene. Administrasjonen unnlater å gi utfyllende dokumentasjon. Tabellene og budsjett er umulig ettergå, da det ikke kan etterprøves, da det ikke vises ikke til kilder. Utrekningene kan ikke forstås av personer som innehar både økonomisk og juridisk kompetanse, som vi tenker politikere bør stille seg undrende til. FAU Hauknes stiller derfor også spørsmål til om hvorvidt høringsprosessen og kommunen oppfyller sine forpliktelser i henhold til gjeldende lov- og regelverk, og hva er de reelle besparelsene i forslagene som foreligger.

Fagfolk eller rektorer er ikke innlemmet i arbeidet som foreligger, og flere skoler ble tatt fullstendig på sengen når budsjett ble gjennomgått høsten 2025, og ble først kjent med fakta i budsjettmøtet. Det forelå plantegninger ingen rektorer eller ansatte var informert om. Etter gjennomgang av barnets beste vurdering, er det ikke gjort i tråd med føringene som medførte til at skolesaken i Bodø kommune ble stoppet. Rana kommune har også falt for samme fristelse og brukt KI og referanser til T. Nordahl. T. Nordahl regnes for å være en svært omdiskutert og instrumentell forsker innenfor det pedagogiske miljøet i Norge. Store deler av det som foreligger er direkte oversatt fra Tromsø kommune sitt høringsnotat som ble trukket tilbake. Dette viser at det ikke er gjort tilstrekkelige lokale tilpasninger til Rana.

Skolestrukturendringene som foreligger tenker FAU Hauknes vil skape unødvendige sosiale forskjeller, og vil ikke gi et likeverdig tilbud til alle barn og unge i Rana. I skolen møter "vi" alle, og visjonen til Rana bør være å skape skoler som gir de beste forutsetningene videre i livet, og som bidrar til å utvikle gode lokalsamfunn og god helse blant våre barn. Skolestrukturendringene slik FAU Hauknes ser det vil skape behov for flere individuelle tilpasninger vi ikke vet konsekvensene av i dag, enn å heller gi elevene gode fellesopplevelser og styrke den ordinære praksisen. Dette for å hindre at barn havner under ulike diagnosekriterier og falle ut av skole og fremtidig arbeid.

FAU Hauknes ønsker at politikere skal løfte blikket og se helhet og langsiktighet i grepene som nå skal tas. Kommunen skal iverksette tiltak som treffer alle, og kanskje Rana kommune kan være en foregangskommune på helsefremmende stedsutvikling og folkehelse. Hvor skole og fritid er den viktigste bærebjelken. Å fremme helse og trivsel er et lovfestet kommunalt ansvar i Norge. Med støtte fra Helsedirektoratet har Sunne kommuner – WHO's norske nettverk utarbeidet åtte prinsipper for helsefremmende stedsutvikling for å støtte kommunene i dette arbeidet. Prinsippene håper FAU Hauknes kan inspirere og bevisstgjøre beslutningstakere og styrke arbeidet med å utvikle et godt lokalsamfunn. Valgene vi gjør innen stedsutvikling og skolestruktur i dag kan ha konsekvenser for oss innbyggere i mange tiår fremover. Det å prioritere helsefremmende kvaliteter i dagens stedsutvikling er derfor en langsiktig investering i folkehelsen og fremtiden.

Elever og befolkning med god helse, bidrar i større grad til samfunnet. Mye måles i økonomi, men den viktigste kapitalen er humankapitalen og befolkningsvekst, og det er et enormt potensialt kan gjøre at det regnestykket kan snus opp ned, og i tillegg kan gå i pluss?

I stedet for den enorme utgiften ved å la være å legge til rette for gode skoler og samfunnsutvikling. Rana kommunen kan pøse så mye de vil inn i eldreomsorg og industri, men det løser ikke folkehelse utfordringene i samfunnet. Når utfordringene er "behandlingstrengende", blir summende unødvendig store. Sitat rådmann Pettersen: Vi kommer til å gå tom for hender, før vi går tom for penger». Løser vi dette med skolenedleggelser?

Det bør snart komme en utredning om hvorfor vi er havnet helt ut i periferien med hva som er fakta. Hvorfor har strukturendringer igjen kommet på banen, når vi har flere kommunestyrevedtak på at strukturen skal bestå, skolene skal vedlikeholdes og videreføres. At vi fikk et kollektivt svik i velgergarantien hos posisjonen var nok en overraskelse for flere av de som stemte dem inn i kommunestyret. Hvem er det som egentlig trekker i trådene i kommunen vår, og hvem ønsker å prioritere andre investeringer over lovpålagte oppgaver, til tross for overskudd og grønne tall.

FAU Hauknes stiller spørsmål til om høringsprosessen reiser flere spørsmål om hvorvidt kommunen oppfyller sine forpliktelser i henhold til gjeldende lov- og regelverk, herunder:

- Forvaltningsloven om forsvarlig saksbehandling og partenes rett til å uttale seg
- Opplæringsloven om organisering og nærmiljøhensyn
- Kommuneloven om forsvarlig utredning og demokratisk medvirkning
- Grunnloven § 104 og Barnekonvensjonen artikkel 3 og 12, som forplikter kommunen til å gjennomføre barnerettighetsvurderinger i saker som berører barn.

Blant de forholdene FAU Hauknes reagerer på, er:

- Fravær av tilstrekkelig og balansert faglig utredning av konsekvensene.
- Manglende økonomiske analyser og usikker dokumentasjon av reell innsparing.
- Utilstrekkelig tid og mulighet for medvirkning, særlig fra berørte barn, foreldre og lokalsamfunn.
- Ingen synlig barnerettighetsvurdering, til tross for at endringene vil få betydelig innvirkning på barns hverdag, trivsel og læringsmiljø.
I henhold til Grunnloven og Barnekonvensjonen skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved alle beslutninger som berører barn.
En barnerettighetsvurdering skal gjennomføres før saken sendes på høring, slik at vurderingen reelt kan påvirke utformingen av forslag og beslutningsgrunnlag.
- En framdrift og beslutningsprosess som ikke synes å være i samsvar med krav til åpenhet, involvering og forankring

Videre vil FAU Hauknes påpeke at Kommuneplanens samfunnsdel for Rana 2024–2034, som nylig er vedtatt, ikke inneholder noen signaler om skolenedleggelser eller strukturelle endringer i skolestrukturen. Det kan derfor stilles spørsmål ved om det foreligger tilstrekkelig forankring i kommunens langsiktige planverk, slik det forutsettes i plan- og bygningsloven og kommuneloven.

Litteratur:

Sallis, J.F (2016) "Role of transport in childrens physical activity and health", Journal of physical activity and health

SBSS

Handlingsplan for rus og kriminalforebygging i Rana kommune

WHO healthy cities, Helsedirektoratet Sunne kommuner, 8 prinsipper for helsefremmende stedsutvikling

Ungdata.no

Udanningsforskning.no

UNICEF Norge, Kommuneanalyse 2024

Lovdata, Opplæringsloven